

Že od leta 1957 je aktivna članica Arhivskega društva Slovenije, v letih 1968–1976 pa je bila njego­va predsednica. Leta 1985 je bila izvoljena za predsednico Zveze zgodovinskih društev Slovenije in jo vodila do leta 1988. V obdobju njenega predsedovanja Arhivskemu društvu Slovenije je društvo izdalo več publikacij; v dogovoru s SAZU je oblikovalo edicijo *Viri za slovensko zgodovino* ter osnovalo strokovno revijo *Arhivi*. Z uredniškim delom je sooblikovala tudi prve številke obeh omenjenih edicij. Rezultat njenega strokovnega in znanstvenega dela je obširna bibliografija objavljenih člankov, razprav in poročil. Ob 40- in 50-letnici Arhivskega društva Slovenije je pripravila zgodovinski pregled nje­govega dela in uredila velik del društvenega arhiva.

S svojim večdesetletnim predanim in doslednim strokovnim delom je omogočila in pomembno sooblikovala razvoj slovenske arhivske stroke ter z izjemnim čutom za arhivsko kulturno dediščino pustila neizbrisen pečat na področju njenega varovanja in ohranjanja.

Obe utemeljitvi in predstavitvi dobitnikov Aškerčevega priznanja in Aškerčeve nagrade sta bili prebrani na slovesni podelitvi (23. oktobra v Veliki sejni dvorani Mestne hiše v Ljubljani). Letošnja podelitev, ki je sovpadala s 60-letnico delovanja Arhivskega društva Slovenije, se je začela z uvodnim pozdravom in nagovorom Sonje Jazbec, predsednice Arhivskega društva Slovenije, s pozdravnimi besedami gostitelja, ljubljanskega župana Zorana Jankovića, ter z nagovorom ministrice za kulturo Republike Slovenije, mag. Julijane Bizjak Mlakar, v katerem je izpostavila pomen arhivske javne službe za hrambo, strokovno obdelavo, valorizacijo, prezentacijo in konservacijo arhivskega gradiva, ter opozorila, da je ključen izziv ministrstva na področju arhivistike, kako ob omejenih sredstvih za kulturo zagotoviti najnujnejše prostorske in tehnične pogoje za hrambo arhivskega gradiva. Prof. dr. Ignaciju Vojetu, sicer slavnostnemu govorniku, ki je poudaril pomen hranjenja arhivskega gradiva in povezanosti arhivske stroke ter zgodovinopisja, je bil ob 60-letnici društva zaradi njegovega *pomembnega prispevka k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti med študenti in strokovno javnostjo* podeljen naziv častnega člana Arhivskega društva Slovenije. Dr. Dušan Mlacović je v utemeljitvi, ki jo je zbranim prebrala mag. Nada Čibej, zapisal, da »*prof. Voje sodi med zgodovinarje z zelo tesnim stikom s svetom arhivov in arhivskih gradiv*«. Sonja Jazbec je pripravila predstavitev v besedi in sliki o 60-letnem delovanju društva. Slovesnost je nadvse prijetno povezovala Mojca Kranjc, za glasbeno popestritev dogodka in slovesno vzdušje pa sta z umetniško dovršenim in čutnim izvajanjem slovenskih pesmi poskrbela solistka Sandra Feketija in pianist Marko Črnčec iz Celja.

Društvo je letos prvič izdalo knjižico, v kateri so predstavljeni nagrajenci in nominiranci za Aškerčeve nagrade in priznanja za obdobje 2013–2014.

Zdenka Bonin,
predsednica komisije

Govor predsednice ADS ob 60. letnici Arhivskega društva Slovenije

Spoštovani,
vsak jubilej je priložnost za obujanje spominov. Brez preteklosti ni sedanjosti in ne prihodnosti. In ravno preteklost nas obvezuje, da jo spoštujemo in iz nje črpamo nauke in navdihe.

Šestdesetletnice Arhivskega društva Slovenije tako ne moremo prezreti,

predvsem zaradi posameznikov, ki so globoko zaznamovali stroko, ter povezali arhivske delavce in druge v združenje, kot ga imamo danes. Pot do sem ni bila lahka in potrebno je bilo prehoditi kar nekaj stopnic, do današnje prepoznavnosti in strokovnosti. Odločili smo se, da praznovanje šestdesetletnice združimo s podelitvijo Aškerčeve nagrade in priznanja, ki ju podeljujemo v društvu bienalno za posebne dosežke v arhivski stroki in ki jih bomo letos podelili že sedmič.

Ker je bilo ob štirideset in petdesetletnici društva napisanih že kar nekaj strani, se bom omejila na zadnje desetletje delovanja društva. Ko sem razmišljala, kaj sploh povedati o teh desetih letih, sem ugotovila, da se v društvu ni zgodilo nič pretresljivega in prelomnega in da delo poteka kontinuirano. Glavna naloga društva še vedno ostaja strokovno usposabljanje arhivskih delavcev (prirejanje strokovnih izobraževanj, vsaki dve leti potekajo zborovanja, izdajamo strokovne publikacije, od katerih je potrebno omeniti *Vire in Arhive*, pri čemer bi izpostavila v letošnjem letu prenovljeno celostno podobo Arhivov, za kar gre velika zahvala odgovornemu uredniku dr. Juretu Volčjaku), društvo se povezuje s sorodnimi institucijami, vsako leto organizira strokovno ekskurzijo, je mednarodno dejavno ... Novost so nova društvena pravila, ki smo jih potrdili na letošnjem občnem zboru, in publikacija z naslovom *Aškerčeva nagrada in Aškerčeva priznanja 2013–2014*, v kateri sta podrobneje predstavljena današnja Aškerčeva nagrajenca, poleg njiju pa še vsi nominiranci. Na koncu knjižice je seznam vseh dosedanjih nagrajencev. Želimo si, da bi ta knjižica postala stalnica kot trajen zapis o delovanju arhivskega društva. Njegovi člani smo tisti, ki s svojimi predlogi in idejami skrbimo za tisto nekaj več. Največ nas je iz arhivov, nekaj članov je še iz muzejev, inštitutov in sorodnih institucij, vedno pa smo odprti za nove člane.

Ljudje radi zbudimo pozornost na tak ali drugačen način. Tudi arhivi si želimo svoje rezultate in delo približati javnosti in na tak način opozoriti nase. Želimo si pozornosti, pa vendar je bilo le te v zadnjem letu preveč oz. je bila že kar moteča. Smo namreč ena redkih strok, katere delovanje se je obravnavalo na referendumu in o delovanju katere so končno besedo imeli volivci. Tako smo poleti po burnih razpravah o zaprtosti ali odprtosti arhivov dobili nov arhivski zakon. Ali je dovolj dober, bo pokazal čas. Res pa je, da bi z denarjem, ki ga je država porabila za referendum, lahko rešili prostorsko stisko kakšnega arhiva ali ustanovili e-arhiv. Pregovor, da je kovačeva kobila vedno bosa, v našem primeru še kako velja. Našim ustvarjalcem pridigamo o primernih pogojih za hrambo dokumentarnega in arhivskega gradiva, medtem ko nam v nekaterih arhivskih skladiščih propada kulturni spomenik.

Teden dni nazaj so naš celjski arhiv obiskali devetošolci neke okoliške šole. Po predstavitvi arhiva sem jih na koncu peljala še v arhivsko skladišče na ogled nekaterih arhivskih dokumentov. Poleg ostalega gradiva sem jim pokazala tudi redovalnice, ki jih sicer jemljemo v arhiv vzorčno, in se malce pošalila, da bodo lahko čez nekaj desetletij pripeljali v arhiv svoje otroke in jim pokazali ocene. Pa so me šolarji hitro postavili na realna tla, češ, da imajo oni že nekaj let samo elektronsko redovalnico. Bo tudi ta čez toliko in toliko let na ogled? Za hip sem ostala brez besed, potem pa seveda hitela razlagati, da se že nekaj let intenzivno posvečamo izgradnji e-arhiva in da vsi skupaj upamo, da bo kmalu zaživel. Pa bo res? Če se zadeve ne bomo lotili takoj in skrajno resno, se bojim, da ne in da bo precej gradiva izgubljenega!

Problem arhivov je tudi kadrovska podhranjenost. Bomo sposobni s stalnim zmanjševanjem števila zaposlenih obvladovati gradivo, ki nastaja pri ustvarjalcih in ki ga je vedno več? Če smo pred desetletji pri urejanju kakšne zadeve potrebovali nekaj dokumentov, jih danes potrebujemo nekaj deset, in če je pred desetletjem našo čitalnico v Zgodovinskem arhivu Celje obiskalo 729 uporabnikov, jo je v lanskem letu obiskalo 1.319. Dovolj zgovoren podatek, mar ne?

Zgodovina se piše tudi s pomočjo arhivov in naša vrata so odprta vsem, ki želijo podrobneje pogledati vanjo. Varujemo individualni in skupinski spomin in naj tako tudi ostane!

In za konec v spomin in opomin še delček pesmi Antona Aškerca:

»Tak pisan si vlak ti – življenje!

Kak hitro se vozimo ž njim!

Naprěj, naprej, vranec naš parni! ...

Spomin pa za nami je — dim?»

Letošnji Aškerčevi nagrajenki za življenjsko delo in dobitniku Aškerčevega priznanja iskreno čestitam. Čestitam tudi častnemu članu Arhivskega društva, vsem posameznikom in avtorjem projektov, ki so bili za svoje dosežke nominirani ter vsem članom društva in arhivskim delavcem, ki s svojimi izrednimi dosežki vsak dan bogatite našo arhivsko stroko.

Sonja Jazbec,
predsednica Arhivskega društva Slovenije

Govor na proslavi ob 60-letnici Arhivskega društva Slovenije, MOL, 23. oktober 2014

V posebno čast mi je, da ob šestdesetletnici Arhivskega društva Slovenije govorim kot zgodovinar. Morda je to upravičeno, ker smo zgodovinarji pri svojem znanstvenem delu vezani na arhive oziroma na arhivsko gradivo. Pri tem pa ste nam arhivisti v veliko pomoč in zato smo vam lahko hvaležni ter vam iskreno čestitamo ob vašem okroglem jubileju.

Ugotavljam, da ste arhivisti dosegli dobo zrelih let. Uresničile so se želje in hotenja izpred 60 let. V prvem desetletju po osvoboditvi leta 1945 je bila arhivska služba še v povojih. Arhiv Slovenije in lokalni arhivi so se šele organizirali in oblikovali. Zato se je arhivska problematika reševala v okviru Zgodovinskega društva Slovenije, ki je imelo posebno arhivsko sekcijo, arhivski prispevki so se objavljali v Zgodovinskem časopisu, na zborovanjih pa so bile predstavljene tudi teme z arhivsko problematiko. Kljub temu je bila vedno pogosteje, čeprav število arhivistov ni bilo veliko, izražena želja po ustanovitvi lastnega strokovnega društva. To se je zgodilo 27. aprila 1954, ko je bilo na ustanovnem občnem zboru ustanovljeno Arhivsko društvo Slovenije. Kmalu po občnem zboru ste arhivisti začeli razmišljati o izdajanju lastne strokovne revije. Bilo je precej pomislekov, kajti piščih arhivistov je bilo malo. Pojavljala so se tudi opozorila in trditve, da bi se vsebina prispevkov tematsko prekrivala z razpravami v Zgodovinskem časopisu in Kroniki.

V naslednjih letih se je začela arhivska služba pospešeno razvijati. Povečalo se je število arhivistov, kajti mnogi diplomirani zgodovinarji so se usmerili v arhivsko službo. Na vašo pobudo je bila sprejeta arhivska zakonodaja, ki se je pozneje dopolnjevala in prilagajala času in potrebam, kajti le sodobna zakonodaja odpira arhive najširšemu krogu razikovalcev in uporabnikov. Z osamosvojitvijo arhiva v Novi Gorici konec leta 1971 je bila arhivska mreža v Sloveniji sklenjena. Kmalu se je pojavila vrsta strokovnih publikacij, med njimi še posebej pregledni Vodnik po arhivih Slovenije. V začetku sedemdesetih let je ponovno oživela ideja o lastni arhivski reviji, ki bi združevala arhivske delavce in jih vzpodbujala, da bi arhivska vprašanja tudi teoretično obdelali in dosežke objavili. Leta 1974 ste arhivisti na VII. zborovanju v Slovenj Gradcu sprejeli sklep o izdajanju lastne revije z naslovom Arhivi. Prva številka nove revije je izšla leta 1979 (z letnico 1978). (Do leta 2000 je vsako leto izšla ena dvojna številka, od tega leta dalje pa dve samostojni številki letno). Prav glasilo Arhivi, na katero ste lahko ponosni, je najvidnejši odraz vaše vsestranske dejavnosti. To dokazuje bogata vsebina 37 letnikov. V mnogih letnikih smo s svojimi prispevki sodelovali tudi zgodovinarji.